

חשיפה היסטורית

לקראת יומא דהילולא העשירי של פוסק הדור
מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

אנו חושפים בפרסום ראשון ובלעדי

סידרת הגהות והערות מתוך גנזי אוצרותיו על ספרי גדולי ופוסקי הדורות אותם
רשם לעצמו במהלך סדרי לימודיו והיו ספונים בביתו במשך עשרות שנים

מפורסמים וכן ספרי שו"ת רבים כולל אלו שלא מוכרים כ"כ,
הכל היה פרוש אצלו כמונח בשמלה.

כך גם הגאון האדיר רבי ישראל גרוסמן זצ"ל ראש ישיבת
פינסק קרלין שהיה מגיע רבות לרבינו לשאול ממנו בדבר
הלכה, התבטא פעם בהתפעלות לאחר שיצא מביקור אצל
רבינו, כי ברור לו שכשיבנה ביהמ"ק ויקימו סנהדרין אז הרב
אלישיב הוא אשר יעמוד בראש הסנהדרין.

בני ביתו ותלמידיו הקרובים העידו כי פעמים רבות
היה שומעים את רבינו עונה לשואל בטבעיות ובפשטות
האופיינית לו: "אין כזה תוספות..." או "אין כזה רמב"ם..."
בכל הש"ס!

לצד זאת נודע רבינו בשתיקתו הגדולה, ומה שלא
היה מכורח המציאות לא היה מדבר אפילו בדברי תורה.
במקביל, אף לא התעסק מעולם בסידור תשובותיו כיצירה
בפני עצמה, לא אחת הוא טען שעריכת ספר מתשובותיו הרי
הוא בגדר ביטול תורה אצלו מכיון שיכול ללמוד בזמן הזה
עוד תוס' ועוד רשב"א.

הדבר יוצר רושם אצל רבים שרבינו מתעסק בעיקר
בלימוד הש"ס בבלי וירושלמי, שו"ע, לצד לימודיו בספרי
הראשונים וגדולי האחרונים הנצרכים לו, אולם פחות ידוע
על בקיאותו הנדירה בכל ספרי השו"ת ותורת גדולי ראשי
הישיבות.

אמנם, בני ביתו והקרובים אליו העידו כי רבינו היה בקי
מופלא בכל ספרי השו"ת, כולל ספרי שו"ת מגדולי הדורות
האחרונים עד הדור האחרון אשר היו שגורים על לשונו וכפי

ואין בפי שום חדשות, והלואי שלא יהא טעות.
גם מרן השפע חיים מצאנו זי"ע היה נוהג לשלוח שאלות
רבות בהלכה לרבינו, ולא אחת הפטיר בפני מקורביו שבדורנו
יש לרבינו דעת תורה אמיתית וניתן לסמוך עליו ללא עוררין
מכיון שהוא לומד תורה לשמה, וכן אוגר הוא בזכרוננו את
כל התורה כולה המונחת בקופסא אצלו. בהזדמנות אף אמר
שמה שאנו אומרים "כי מציון תצא תורה", הכוונה בדורנו
הוא על הרב אלישיב.

ואכן גדולי הרבנים והדיינים לצד שאר גדולי התורה
כאשר היו עולים למעונו ושוחטים את שאלותיהם בפניו, היו
עומדים ונפעמים אל מול כח תורתו הבהירה, כאשר ללא כל
עיון בספר היה שולף מזכרוננו בכל סוגיא וענין שהיו מדברים
עמו על אתר וללא כל שהיות מתוך בקיאות שאין בדומה לה.
אחד מאותם שעלו דרך קבע למעונו של רבינו, היה הגאון
האדיר רבי חיים קרייזוירט זצ"ל גאב"ד אנטוורפן כאשר
בכל שאלה שלא הצליח להגיע להכרעה היה שולח או עולה
אישית לבית רבינו, בהזדמנות התבטא ואמר: "במחיצתו של
הרב אלישיב ראיתי דבר פלאי, איך שברגע כמימרא, היה
עונה על שאלות סבוכות בכל מקצועות התורה ממש, באו"ה,
ביו"ד, בחו"מ, באבהע"ז בזרעים, בטהרות וכו', כולל שאלות
מורכבות המצריכות עיון רב והכל מתוך צלילות הדעת
מדהימה ובیشוב הדעת שהפליאה את הכל, וזאת מבלי לעיין
ולפתוח ספרים, משום שהתורה כולה פרושה לפניו כשמלה
וחקוקה בזכרוננו, במוחו הוא זוכר לא רק את הש"ס בבלי
וירושלמי עם הטור והשו"ע אלא גם ספרי ראשונים הפחות

גאון הגאונים, שקדן השקדנים, בקי בכל התורה כולה
כמו שאנו בקיאים באמירת 'אשרי יושבי ביתך', היה גאון
ישראל ותפארתו, פוסק הדור, מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל
שהשבע ימלאו עשור להסתלקותו.

גדולי וגאוני עולם זי"ע מהדור הקודם כבר עמדו נפעמים
ומשתוממים ומלאי התפעלות אל מול עוצם ידיעת התורה
וגאונותו של מרן הגרי"ש זצ"ל. בהתבטאות נדירה וקולעת
התבטא פעם רבה של ירושלים הגאון האדיר רבי בצלאל
זולטי זצ"ל שישב עם רבינו על מדין עשרים שנה והכירו
מקורב באמרו: "ידיעת התורה של רבי יוסף שלום, אינה
נתפסת בשכל אנושי..."

בהזדמנות נוספת התבטא הגר"ב זולטי בפני בנו הגדרה
מפליאה: "דע לך, היכן שנגמרת התועלת של כל הלמדנים
והלמדנות בדורנו, שם מתחילה גדלותו של הרב אלישיב".
כך גם היטיב להגדירו הגאון האדיר רבי יצחק הוטנר
זצ"ל בעל ה'פחד יצחק' ואמן ההגדרה בכהאי לישנא: "בכל
הדורות, מתוך גדולי ישראל, נודעו והוכרו אותם שהיו בעלי
שליטה בכל התורה כולה. אלו נחשבו לבעלי דרגה אחרת
לגמרי. בדור שלנו, הרבי הרב אלישיב הוא מהם, מאותם
הגדולים המיוחדים ששלטו שליטה ללא מצרים בכל מרחבי
התורה..."

מרן הסטייפלר זצ"ל שהיה נוהג לשלוח דרך קבע שאלות
רבות בהלכה שעלו על שולחנו, כותב באחד ממכתביו לרבינו
לאחר כתיבת השאלה: "כל הדברים הנני כותב מבלי עיון,
לרוב הטרדות, וידעתי כי הדר"ג שליט"א כל רז לא אניס לי,

- עשור להסתלקותו - כ"ח תמוז תשע"ב

כ"ק מרן האדמו"ר בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים זצוק"ל ומהצד השני מרנן ורבנן כ"ק האדמו"ר הלב שמחה מגור, רבי יוסף שלום אלישיב, רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל. נואם הרב מנחם פרוש ז"ל בכנס בחירות בבניני האומה סיון תשמ"א.

שרואים בתשובותיו הרבים שנדפסו בסידרת הספרים 'קובץ תשובות ו' חלקים. במהלך הכנת המאמר שמע כותב הטורים עדות נאמנה כפי אשר התבטא מרן הגר"ע יוסף זצ"ל על רבינו בזה הלשון: "חוץ ממני איני מכיר אדם שכה בקי בכל השות"ם כולל של השות"ם של פוסקי זמנינו כפי שהרב אלישיב בקי בהם!"

הכתבים שנחשפו

למרבית הפלא ובהשגחה מיוחדת נחשפו בשנים האחרונות לאחר פטירתו ע"י בני המשפחה, מאות ואלפי ציונים, הערות, והגהות וכו' שכתב רבינו על מאות ספרי ראשונים כולל ספרי אחרונים וספרי שו"ת רבים מהדור האחרון וכן קובצים שונים (מלבד ההגהות הרבים הפזורים על פני כל מסכות הש"ס בהם למד) אשר רבינו מעולם לא סח וסיפר על כך, ולראשונה אנו מביאים זאת בפרסום ראשון ובלעדי מעל גבי גליון זה לתועלת קוראי המבשר.

בכנס בחירות לכנסת, סיון תשמ"א, לצדו של כ"ק מרן אדמו"ר ה'לב שמחה' מגור זצוק"ל, נואם הרב מנחם פרוש ז"ל

משיחות שערכנו עם בני המשפחה, הם מספרים כי אמנם הם ידעו במקצת שרבינו כתב ציונים והערות על שולי הגליונות שלו, אך לא ידעו באיזה היקף זה מגיע ולא ידעו שכתב הגהות והערות גם על ספרי שו"ת מבני הדור האחרון, וכך עתה הם מגלים ונחשפים יותר ויותר על ההיקף האדיר שרבינו שלט בכל מכמני השות"ם והמפרשים כמו ספרי הלומדות של עולם הישיבות.

לא נילך למנות כל מאות הספרים שנחשפו שרבינו כתב עליהם הגהות, אולם נביא בזה דוגמא קטנה של ספרים שרבינו רשם עליהם הגהות, ומיניה נלמד אודות היקף בקיאותו הנדירה.

מעלעול בין האוצרות הרבים שהגיע לידינו הבחנו שרבינו כתב הגהות על הספרים: שו"ת הריב"ש, דרוש וחיידוש רעק"א, חידושי חת"ס, שו"ת שאילת יעב"ץ פני יהושע, שער מפשט, מלא הרועים, שו"ת נודע ביהודה, צל"ח, שו"ת מהר"ח אור זרוע, שו"ת בית מאיר, שו"ת מעיל צדקה, שו"ת זית רענן, ישועות מלכו מקוטנא, משה

אפרים, שו"ת חידושי הרי"ם שו"ת אבני נזר, אגלי טל, שו"ת מהרש"ם, שפת אמת, שו"ת כנף רננה, חידושי רבינו מאיר שמחה מדוינסק, מרחשת, אור שמח על הרמב"ם, זכר יצחק לר"י מפוניב'ז, חידושי רבי חיים מטעלו, שו"ת אמרי יושר למהר"ם אריק, שו"ת ארץ צבי, שו"ת דברי מלכיאל, שו"ת מהרי"ל דיסקין, ערוך השלח, מנחת פתים, ארחות חיים, (ספינקא), טל חיים (אנטינא), שו"ת מנחת אלעזר (מונקאטש) בית אהרן (וואלקין), תפארת יעקב, תפארת מנחם, ראשית ביכורים, ספר הדרנים בית שלמה, חידושי הגרי"ז, חזון איש, חידושי האדר"ת זהב שבא,

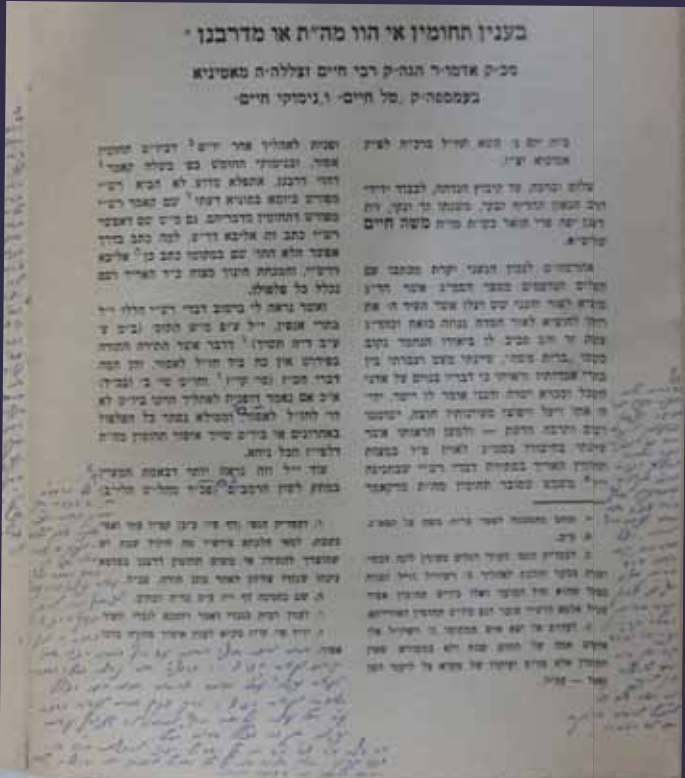
ספרי הגר"פ עפשטיין זצ"ל, חידושי הגרי"ח סנקביץ, תולדות זאב שו"ת אגרות משה, ספרי חדב"נ מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, ועד שורה של ספרים אשר א"א לפורטם כי רבים המה.

כמו"כ העיר רבינו הערות על קובצים רבים שנשלו אל ביתו כמו: קובץ אור תורה, קובץ אוהל תורה, קובץ קול תורה, קובץ אסיפת גדולים, קובץ שערי ציון, ועוד.

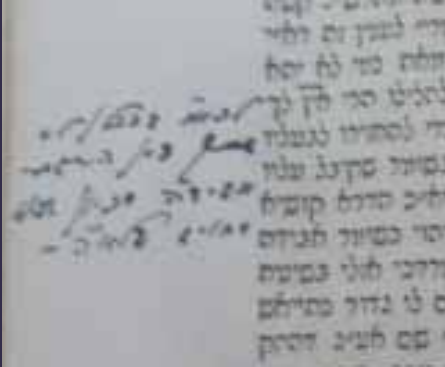
כן אנו מוצאים בכמה מספרי הדרוש שרבינו חיבבם והעיר עליהם הערות בשולי הגליון שלו.

לצד זאת אנו מוצאים רבות שרבינו היה כותב מחידושי והערותיו בקצרה על כריכת הספר בה למד, כנראה שזה היווה עבורו תזכורת וכדו' תוך כדי לימודיו.

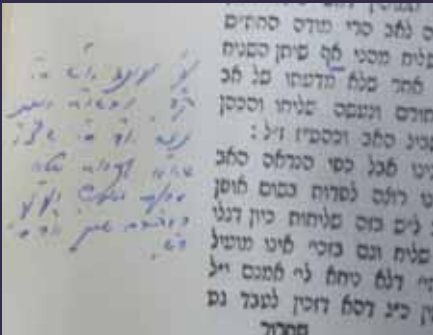
ביריעה שלפנינו נביא בזה בחשיפה ראשונית ובלעדית בפני הקוראים מספר דוגמאות של מהערותיו של רבינו על מיגוון הספרים החל מהראשונים ועד לאחרונים זמנינו.

כאן אנו מוצאים הגהות רבות שכתב רבינו על חידושי של הר"ק מהאיניא זי"ע בעל "טל חיים", ונמסרו לפרסום בזמנו בקובץ מאור חיים שיצא לאור על ידי מוסדות יוניץ בארה"ק, ועתה אנו מביאים בזה את הכת"י המקורי בפרסום ראשון

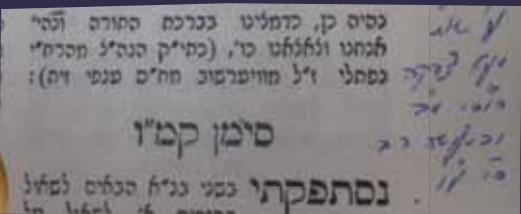
לפנינו הערה קצרה על ספר הנודע 'שער משפט' על חושן משפט

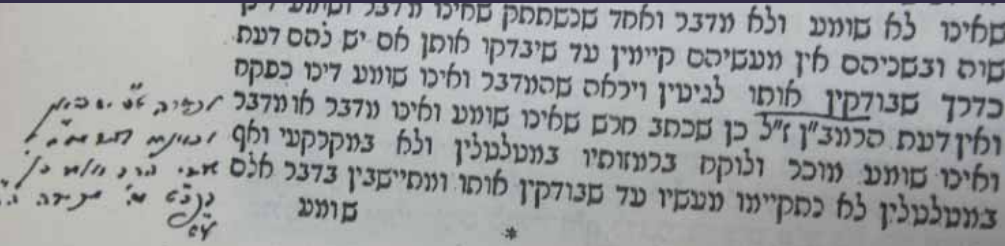
לפנינו מראי מקומות שכתב רבינו בשו"ת אמרי יושר (סימן קפ"ח) להגאון מהר"ם אריק זצ"ל בהל' פדיון הבן

חיבה מיוחדת היתה לרבינו לספרי גאון הדורות רבי עקיבא איגר. לפנינו הערה שציין רבינו לספרו בשולי הגליון שלו

הערה שכתב רבינו על ספר 'פסקי תשובה' שחיברו הג"ר אברהם פיטרקובסקי זצ"ל דומו"צ בלאדז שבפולין.

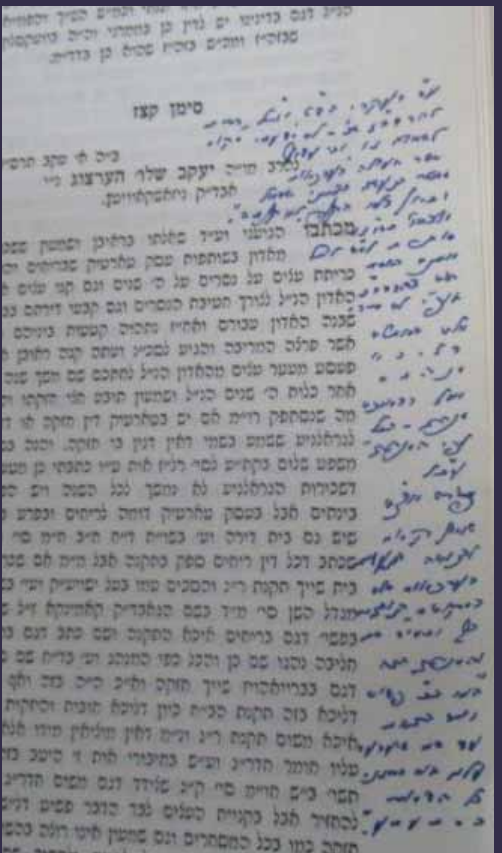

הגה"ה קצרה כפי שכתב רבינו על שולי גליון הספר ים של שלמה

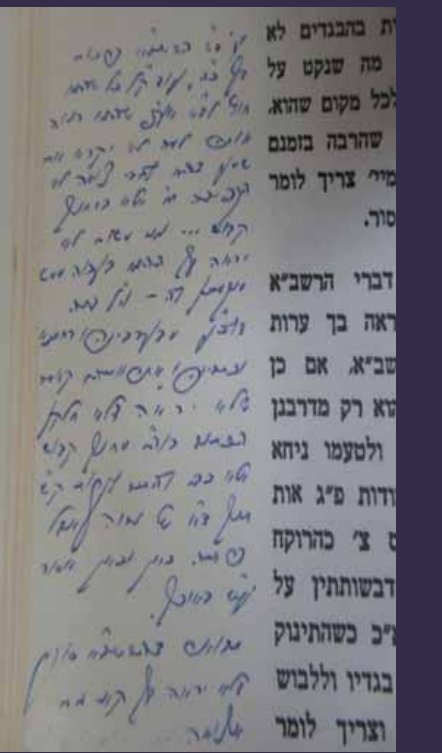

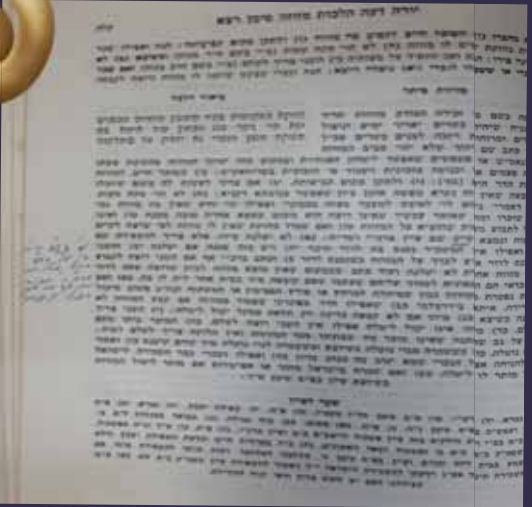
אחד מהשוט"ם בהם הרבה רבינו לעסוק ואף היה מצטטם רבות בתשובותיו היה הספר שו"ת מהרש"ם. לפנינו הגה"ה אחת מני רבות על שו"ת מהרש"ם (ח"ו סימן קצ"ז) העוסק בעניני צוואות.

רבינו ראה במרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל כפוסק אחרון. לפנינו הגה"ה שכתב על ספפרו שו"ת אגרות משה שו"ת או"ח סימן כ"ו בעניני ריח בתפלה

ה

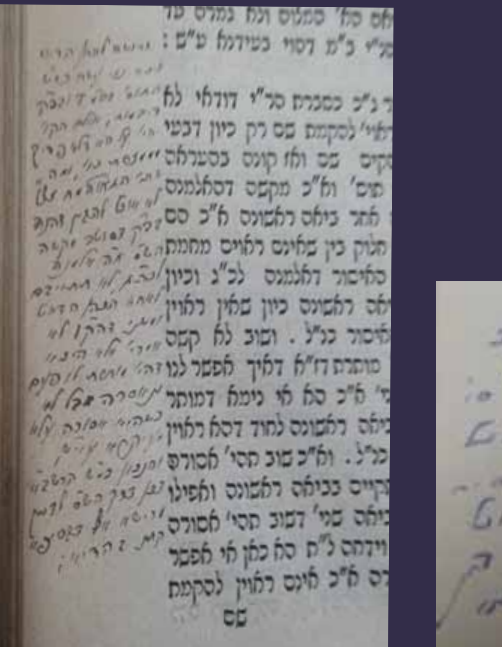
חביבות מיוחדת היה לו לרבינו לספרי חדב"ז מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, לפנינו הגה"ה שכתב על פירושו להל' מוזה

לפנינו הערות שכתב רבינו על הספר זהב שאב עמ"ס פסחים שחיברו רבינו האדר"ת זצ"ל.

הגהות רבים כתב רבינו לספר שו"ת מנחת אלעזר להגה"ק ממנוקאטש זי"ע. לפנינו הגה"ה אחת מני רבים אותם כתב רבינו בשולי הגליון

רבינו קנה בבחרותו את הספר חידושי הר"ם על הש"ס כפי המצוין בכריכת הספר, ואף הרבה ללמוד בו. לפנינו הערה שכתב על שולי הגליון שלו.